

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Reaktionen i Frankrig (1874)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 11. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes05-shoot-idm139713219589808/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

at sige, hvad man mente, og saaledes saa man endnu en Forsamling, hvis Flertal bestod af Fritænkere, deltagende i kirkelige Optog og overvære den katolske Gudstjeneste. Kun to Maaneder senere kom da Forslaget om at erklære Katolicismen for Nationalreligion frem paany, denne Gang efter Maury's forbitrede Udfald imod Forslaget om Kirkegodsets Inddragning under Staten. Det blev denne Gang stillet af en Gejstlig, Dom Gerle, der senere som Jakobiner viste sig meget ivrig for at bringe denne sin første offentlige Optræden i Glemme. Mirabeau svarede med en Hentydning til det Vindue i Louvre, som han fra Talerstolen havde for Øje, «det samme,» raabte han, «fra hvilket en fransk Enehersker, der blandede de verdslige Formaal med Religionens aandelige Formaal, affyrede det Bøsseskud, der gav Signalet til Bartholomæusnatten.» Og dog bøjedede man atter denne Gang af og gik uden om Sagen, idet man erklærede, at Religionens Maje-stæt og den Ærefrygt, man skyldte den, ikke tillod, at den blev Genstand for en Forhandling. Hele Højre afholdt sig fra at stemme, og en Indsigelse blev ovenikøbet nedlagt, underskrevet af 297 Medlemmer, hvoraf 144 af Kleresiet. Man var vaklende og sagde sig selv imod.

Adelen, der hundrede Aar før havde tiljuble Ludvig den 14de Bifald, da han tilbagekaldte det i Nantes givne Tolerance-Tilsagn, var gennem Påsvirkningen af det 18de Aarhundredes Literatur bleven saaledes omstemt, at da den forhandlede som Stand, havde den i rent Voltairesk Aand udtalt sig for almindelig Fordragelighed; men dog havde den ligesom uvis tilføjet, at den katolske Kirke burde være Folkekirke. Borgerstanden, der tildels var jansenistisk og derfor i Virkeligheden langt mindre frisindet, havde som Stand udtalt sig paa lignende undvigende Maade. Men efter at Nationalforsamlingen var traadt sammen, var enhver Uvished i Grunden forud udelukket. Thi et af Forsamlingens første Skridt var som bekendt Erklæringen af Menneskerettighederne, og imellem disse Menneskerettigheder var udtrykkeligt stillet Frihed til at tænke og tale ogsaa i religiøse Anliggender. Artikel 10 i Erklæringen lyder nemlig: «Ingen bør foruroliges for sine Meningers, end ikke for sine religiøse Meningers Skyld, forudsat at hans Tilkendegivelse af disse ikke forstyrrer den lovlige Orden.» Paven svarede med at betegne denne Frihed som «en unaturlig og vauvittig Ret, der kvæler Fornuften» (sic), og

hermed skulde det synes som om de to Lejres Stilling til hinanden var bestemt.

Man sporer, hvorledes Situationen klarer sig, da Talen i den grundlovgivende Forsamling kommer paa Fordrageligheden. I Forslaget til Erklæringen af Menneskerettighederne var en Artikel formet saaledes: »Gudsdyrkelsen hører under Politiet; følgelig tilkommer det Samfundet at ordne den, at tillade én Kirkeskik og forbyde en anden.» Mirabeau angreb denne Artikel med Voldsomhed.

«Jeg vil ikke præke Taalsomhed,» sagde han. «Den mest uindskrænkede Religionsfrihed er i mine Øjne en saa hellig Ret, at Ordet Taalsomhed som Udtryk for den næsten selv synes mig tyrannisk, da selve Tilværelsen af en Myndighed, der har Magt til at taale, altsaa ogsaa til ikke at gøre det, er et Indgreb i Tankens Frihed.» I et følgende Møde gaar han videre endnu: «Man har talt om én herskende Kirkeskik; hvad mener man med herskende? jeg forstaar ikke dette Ord og udbeder mig en Begrebsbestemmelse deraf. Mener man en Kirkeskik, som undertrykker de andre? Men har Forsamlingen da ikke bønlyst Ordet Undertrykkelse? Eller er det Fyrstens Religion, man mener? Fyrsten har ikke Ret til at herske over Samvittighederne eller til at rette Meningerne. Eller tænker man paa Flertallets Gudsdyrkelse? En Gudsdyrkelse er en Mening. Denne eller hin Gudsdyrkelse er et Udslag af denne eller hin Mening. Men en Mening danner sig ikke ved Sammentælling af Stemmer. Tanken tilhører os, er uafhængig og lader sig ikke binde.»

Man ser, hvorledes Modet til at udtale sin Anskuelse i religiøse Anliggender begyndte at prøve sine Vinger.

Her et andet Ekempel paa, med hvilken Fart man saavel i som udenfor Forsamlingen fra en frygtsom Begyndelse hævede sig til Bevidstheden om den store aandelige Omvæltning, der foregik.

I Oktober 1789 stod for Nationalforsamlingens Skranke en besynderligt udseende Deputation i lange Klæder og med østerlandske Træk. Det var Jøder fra Elsass og Lothringen. De anraabte paa deres Troesfællers Vegne om Barmhjertighed. «Højbaarne Forsamling,» sagde de, «i den Eviges Navn, der er Ophav til al Retfærdighed og Sandhed, i Guds Navn, som har givet alle Mennesker lige Rettigheder og Pligter, i Menneskehedens Navn, der gennem Aarhundreder er bleven krænket ved den